

прав людини (С. 61–62). У якості галузевих принципів міжнародного права охорони культурних цінностей автор пропонує розглядати наступні принципи: розвитку і збереження національної культури як вирішального чинника самобутності та ідентифікації етносу; рівноправ'я та поваги усіх культур, визнання їх багатоманітності та різноманітності; універсальності, єдності й неподільності культурних прав людини; міжнародного культурного співробітництва; міжнародної охорони й збереження культурних цінностей, що становлять всесвітню спадщину; захисту культурних цінностей у випадку збройного конфлікту; міжнародного обміну, повернення й реституції культурних цінностей країнам їх походження.

У книзі В. І. Акуленка ґрунтовно досліджуються джерела, предмет, об'єкти та інститути міжнародного права охорони культурних цінностей, аналізується інституційна система, в рамках якої здійснюється міжнародне співробітництво в цій сфері, значну увагу приділено питанню захисту культурних цінностей у період збройних конфліктів. Окремий розділ монографії присвячено аналізу правової природи реституції та повернення культурних цінностей у міжнародному і внутрішньому праві. Особливо слід наголосити, що автор розкриває юридичний зміст норм міжнародного права в цій сфері крізь практику України. Так, у цій книзі вперше у вітчизняній міжнародно-правовій літературі узагальнено двосторонні договірні відносини України в сфері охорони, реституції та повернення культурних цінностей, здійснено комплексний аналіз міжнародно-правового співробітництва держав-членів СНД у сфері правонаступництва, збереження і повернення культурних цінностей, а також дано розгорнуту характеристику імплементації міжнародно-правових зобов'язань України в сфері охорони культурних цінностей. Взагалі, не буде перебільшенням стверджувати, що ця праця є унікальною як за формою, так і за змістом та за кількістю опрацьованих джерел. Безперечно, вона є безцінною для будь-якого фахівця з міжнародного права, а також працівників органів державної влади, музеїв, архівів, бібліотек, студентів та аспірантів і всіх, хто цікавиться питаннями правової охорони культурних цінностей.

**Н. Я. РУДИЙ**

*Назар Ярославович Рудий, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри теорії та історії держави і права Львівського державного університету внутрішніх справ*

## **СИРІТСЬКІ СУДИ КРИЗЬ ПРИЗМУ ІСТОРИКО-ПРАВОВОГО АНАЛІЗУ\***

Розглянута автором тема, без сумніву, є актуальною та затребуваною реаліями сьогодення. Адже проголошення незалежності України у 1991 році та розбудови її як демократичної, правової та соціальної держави вимагало радикальних змін у всіх сферах життєдіяльності. Не завжди ці зміни були якісними і своєчасними, що спричинило значні політичні, економічні, соціальні та ін. проблеми, ряд яких не вирішено й дотепер.

Питання опіки й піклування за неповнолітніми чи неповносправними громадянами особливо гостро почали поставати починаючи з другої половини 90-х років ХХ ст., так як постійні економічні негаразди викликали збільшення неблагополучних сімей, що спричинило зростання дитячої безпритульності. Врегулювання старими радянськими опікунськими нормами (передбачали пріоритет державних форм опіки) даної проблеми не давало належного якісного ефекту. Постала нагальна потреба звернутися до історико-правового досвіду регулювання опікунських відносин в Україні та адаптації його позитивних моментів у сучасному законодавстві.

Дослідження О. О. Малишева дозволяє заповнити ще одну прогалину в історико-правовій науці, що стосується розвитку інститутів опіки й піклування в Україні. Розглядаючи організацію та діяльність на території України міських сирітських судів, автору вдалося досягнути мети дослідження – історико-правової реконструкції та узагальнення досвіду функціонування сирітських судів.

У першому розділі автор монографії проаналізував історіографію розглянутої тематики, що складається із значної кількості праць вітчизняних та зарубіжних авторів. При цьому, відзначено важливість досліджень присвячених розгляду історії органів опіки й піклування у римському та візантійському праві, так як вітчизняне опікунське право є тісно пов'язаним з візантійською правовою традицією. У джерельній базі, поряд з проектами та тими нормативно-правовими актами, що вступили в дію, широко використовуються архівні матеріали. Деякі з них вперше вводяться до наукового обігу, що безперечно збільшує наукову цінність даного дослідження.

Особливу увагу заслуговує застосування широкого спектру методів для розкриття предмета дослідження, вказуючи на проблемність їх застосування у зв'язку з віддаленістю початку дослідження (емпірична складова) від загальних висновків, що можуть змінюватися під впливом нових емпірично одержаних відомостей.

© Н. Я. Рудий, 2013

\* Рецензія на кн.: *Малишев О. О. Міські сирітські суди в Україні: історико-правове дослідження.* – К., 2013. – 352 с.

Другий розділ розпочинається з вирішення питання про церковну чи світську юрисдикцію опікунських справ на Русі. Автор доходить висновку, що попри домінування візантійського законодавства, вже у XVI ст. на українських землях опікунське право було сформоване на світських засадах. Це, безперечно, є важливою ознакою прогресивності тогочасного українського опікунського права у порівнянні не лише з Московським царством, а й європейськими державами.

Ефективним, з точки зору встановлення об'єктивної істини, є розгляд запровадження міських сирітських судів у Російській імперії в контексті відповідного світового досвіду. При цьому вказано на підпорядкованість сирітських судів губернському магістрату, хоча здійснювали вони свою діяльність при міських магістратах, що свідчить про централізовану систему судів.

У третьому розділі детально розкрито формування та розвиток міських сирітських судів в Україні та організаційно-правові засади їх діяльності. Прослідковуються етапи впровадження міських сирітських судів на українських землях, їх статус та підпорядкованість, територіальна юрисдикція. Вказано на проблемність та неоднозначність впровадження міських сирітських судів, адже початок створення повноцінної системи на території України припадає на 30-ті роки XIX ст. і супроводжувався фактичною ліквідацією магдебурзького права. Важливим позитивним моментом у формуванні міських сирітських судів стала міська реформа 1870 р., після якої суд міг складатися з людей, які не обіймали посади в інших органах, що робило його більш незалежним. Попри невдалі спроби упродовж XIX ст. замінити сирітські суди іншими органами, очевидним є факт їх дієвості та використання позитивного досвіду в сучасних умовах.

Завершує монографію четвертий розділ «Діяльність міських сирітських судів в Україні у контексті розвитку опікунського права», в якому розглянуто загальні юридичні питання опіки й піклування у діяльності міських сирітських судів та особливі різновиди опіки. Характерною особливістю сирітських судів була стана та територіальна підвідомчість, після визначення яких суд приймав чи відхиляв розгляд справи. Причому коло осіб, над якими законом передбачалася можливість встановлення опіки, постійно розширювалося. У результаті чого окрім привілейованих станів юрисдикція могла поширюватися на селян (особливо казенних) та ремісників. О. О. Малишев вказує також на конфлікти між сирітськими судами та дворянською опікою щодо встановлення опіки над сиротами та майном військовослужбовців. Загалом виявлено, використовуючи значний архівний матеріал, досить велику кількість суперечностей та неузгодженостей законодавства при розгляді опікунських справ, які вирішувалися в процесі розвитку опікунського права.

Автором відзначено своєрідність інституту піклування у російському законодавстві, але зроблено досить вдалий, можливо не такий обширний аналіз опікунських норм з використанням емпіричного матеріалу. Думається, що дана тематика буде більш ширше розглянута у подальших наукових дослідженнях автора або це постановка проблеми для інших дослідників.

Монографія О. О. Малишева є завершеним самостійним науковим дослідженням, виконаним на актуальну тему, має наукову і практичну цінність. Результати дослідження можуть бути використані в навчальному процесі при підготовці фахівців юридичного напрямку. Монографії властива наукова новизна, що свідчить про глибоку обізнаність автора з історико-правовими аспектами функціонування сирітських судів в Україні, буде корисною як на науковому, так і на практичному рівні.

### С. І. БЕВЗ

*Світлана Іванівна Бевз, кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри господарського права та процесу Київського університету права НАН України*

## ПРОЦЕДУРИ БАНКРУТСТВА: ЩО НОВОГО?\*

Сучасна правова система України перебуває у стані постійного вдосконалення, результатом чого є численні законодавчі акти, що приймаються Верховною Радою України. Враховуючи постійні зміни нормативно-правової бази, котрі, на жаль, не завжди є системними, все більш гострого значення набувають відповідні наукові праці, присвячені питанням трактування окремих норм права.

Не минули відповідні законодавчі ініціативи і процедур банкрутства, у зв'язку з чим Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» зазнав суттєвих змін – його було викладено в новій редакції. Тому, поява Науково-практичного коментаря Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» є цілком виправданою та очікуваною і водночас нагальною та актуальною. Адже, нова редакція відповідного Закону наразі ще не має достатньої

© С. І. Бевз, 2013

\* Рецензія на кн.: Пригуза П. Д., Пригуза А. П. Науково-практичний коментар Закону України у редакції з 18 січня 2013 року (доктринальне тлумачення норм права неспроможності та статей 1–21). – Херсон: Видавництво «ТДС», 2013. – 304 с.